Topshiriq	vazifani bajarish bir vaqtning o‘zida ko‘plab shartlarni ko‘rib chiqishni talab qiladi	oddiy savollar bilan boshlash, keyin qiyinchilikni asta-sekin oshirish	o‘quvchining o‘ziga bo‘lgan ishonchi saqlanib qoladi; o‘zini-o‘zi tekshirish ko‘nikmalari rivojlanadi

Darslik matni uchun “segment” – bu shunchaki satr uzilishi emas, balki aniq maqsadga va qisqa tekshirishga ega bo‘lgan paragraf. Shuni ta’kidlash kerakki, “7±2” qoidasi nafaqat kognitiv, balki axloqiy va pedagogik oqibatlarga ham ega. Ishchi xotirani muntazam ravishda ortiqcha zo‘riqtiradigan darslik o‘quvchida tizimli muvaffaqiyatsizlikka olib keladi. Agar o‘quvchi materialni eslab qololmasa, bu “men tushunmayapman”, “men zaifman” yoki “o‘qish qiyin va yoqimsiz” degan ma’noni ro‘yobga chiqaradi.

Aksincha, ishchi xotira chegaralarini hisobga oladigan va ma’noni bosqichma–bosqich shakllantiradigan darslik “Men tushunaman, chunki men asosiy fikrlarni aniqlay olaman, o‘zimni tekshira olaman va ma’lumotnomalarimga qayta olaman” nazorat ostidagi harakatlar va metakognitiv nazorat tajribasini yaratadi. Bu yondashuv o‘qish savodxonligini bir martalik natija emas, balki barqaror kompetentsiya sifatida rivojlantirish maqsadi bilan bevosita bog‘liq.

Maktab darsliklarini amaliy ishlab chiqishda “7±2” qoidasiga asoslangan oddiy ekspert ko‘rib chiqish algoritmidan foydalanish tavsiya etiladi:

•har bir matnda yangi semantik birliklar (atamalar, qoidalar, munosabatlar, istisnolar) aniqlanadi;

•mavjud bilimlarga tayanib va formatlash (jadval, diagramma, misol) orqali ulardan qaysi birini bo‘laklarga “siqish” mumkinligi baholanadi.

Keyin, sahifa tuzilishi o‘quvchi saqlashga majbur bo‘lgan qo‘shimcha “birliklar”ni yaratadimi yoki yo‘qligini tekshirish uchun tekshiriladi (Tushuntirishni qayerdan qidirish kerak? Izoh nimani anglatadi?).

Nihoyat, topshiriqlarning taqdim etilgan material hajmiga mosligi tahlil qilinadi. Agar topshiriq sakkizta elementni birlashtirishni talab qilsa va matn ularning bo‘laklanishini ta’minlamasa, unda topshiriq o‘rganish maqsadi sifatida tushunishni emas, balki ishchi xotira hajmini samarali ravishda o‘lchash uchun mo‘ljallanadi.

Xulosa. O‘quvchilarning o‘qishi va tushunishi uchun maktab darsliklarini yaratishda “7±2” qoidasi quyidagilarni talab qiladigan loyiha prinsipi sifatida qaralishi kerak:

•yangilikni va faol semantik birliklar sonini bir vaqtning o‘zida sozlash;

•tuzilma, misollar va uzoq muddatli xotiraga tayanishni ta’minlash;

•ortiqcha sahifa interfeysi yukini minimallashtirish;

•qayta tiklashdan integratsiyaga o‘tish vazifalarni qurish;

•tushunishni metakognitiv nazoratini qo‘llab-quvvatlash.

Umuman, darslik matnidagi “7±2” formula bir vaqtning o‘zida o‘qib tushunishni yaxshilaydigan, ortiqcha zo‘riqish ehtimolini kamaytiradigan va muvaffaqiyatli ma’no yaratish tajribasi orqali o‘rganish motivatsiyasini saqlab turadigan vosita sifatida darslik matnlar sifatini o‘zlashtirish uchun faol ishlaydigan modelga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

(1). Miller G.A. The Magical Number Seven, Plus or Minus Two: Some Limits on Our Capacity for Processing Information. Psychological Review. 1956, Vol. 63, p. 81–97.

(2). Cowan N. The Magical Mystery Four: How Is Working Memory Capacity Limited, and Why? Current Directions in Psychological Science. 2010, Vol. 19(1), p. 51–57.

(3). Sweller J., Ayres P., Kalyuga S. Cognitive Load Theory. Psychology of Learning and Motivation. 2011, Vol. 55, p. 37x–40 (глава).

(4). Orsolini M., Federico F., Vecchione M. et al. How Is Working Memory Related to Reading Comprehension in Italian Monolingual and Bilingual Children? Brain Sciences. 2023, 13(1), 58 (электронный ресурс; в издании используется номер статьи).

(5). Paas F., van Merriënboer J.J.G. Cognitive–Load Theory: Methods to Manage Working Memory Load in the Learning of Complex Tasks. Current Directions in Psychological Science. 2020, Vol. 29, p. 394–398.

Shadiyeva Shahnoza Sulaymanovna (Toshkent davlat Transport universiteti assistenti;
e-mail:shadiyevashahnoza@gmail.com; https://orcid.org/0000-0001-7597-2996)

TIL O‘QITISHDA LINGVISTIK NAZARIYANI INTERFAOL METODLAR ORQALI INTEGRATSIYALASH

Annotatsiya. *Mazkur maqolada til o‘qitish jarayonida lingvistik nazariy bilimlarni interfaol metodlar orqali amaliy mashg‘ulotlarga integratsiyalash masalasi ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Strukturaviy kommunikativ kognitiv va funksional lingvistik yondashuvlarning ta’lim jarayonidagi o‘rni yoritilib*

interfaol metodlarning lingvistik nazariyalarni o'zlashtirishdagi didaktik imkoniyatlari asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari lingvistik nazariya va interfaol metodlarning uyg'unligi o'quvchilarda barqaror til kompetensiyasini shakllantirishda muhim omil ekanini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: *lingvistik nazariya til o'qitish interfaol metodlar kommunikativ yondashuv kognitiv lingvistika kompetensiya integratsiya.*

ИНТЕГРАЦИЯ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ В ОБУЧЕНИЕ ЯЗЫКУ ЧЕРЕЗ ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ

Аннотация. *В данной статье с научно-теоретической точки зрения анализируется проблема интеграции лингвистических теоретических знаний в практические занятия по языку посредством интерактивных методов обучения. Освещается роль структурного коммуникативного когнитивного и функционального лингвистических подходов в образовательном процессе, а также обосновываются дидактические возможности интерактивных методов в освоении лингвистических теорий. Результаты исследования показывают, что гармоничное сочетание лингвистической теории и интерактивных методов является важным фактором формирования устойчивой языковой компетенции у обучающихся.*

Ключевые слова: *лингвистическая теория обучение языку интерактивные методы коммуникативный подход когнитивная лингвистика компетенция интеграция.*

INTEGRATION OF LINGUISTIC THEORY INTO LANGUAGE TEACHING THROUGH INTERACTIVE METHODS

Annotation. *This article provides a theoretical and analytical examination of the integration of linguistic theoretical knowledge into practical language instruction through interactive methods. The role of structural communicative cognitive and functional linguistic approaches in the educational process is highlighted and the didactic potential of interactive methods in mastering linguistic theories is substantiated. The findings demonstrate that the integration of linguistic theory and interactive methods constitutes a significant factor in the formation of stable language competence among learners.*

Keywords: *linguistic theory, language teaching, interactive methods, communicative approach, cognitive linguistics, competence integration.*

Kirish. Zamonaviy til ta'limi tizimi nafaqat grammatik bilimlarni o'rgatishga, balki tilni real kommunikativ vaziyatlarda samarali qo'llay olish kompetensiyasini shakllantirishga yo'naltirilmoqda. Shu sababli lingvistik nazariyalar asosida ishlab chiqilgan bilimlar tizimini an'anaviy reproduktiv usullar bilan emas balki interfaol metodlar orqali o'quv jarayoniga tatbiq etish dolzarb pedagogik masalaga aylandi. Tilshunoslik fanida shakllangan nazariy qarashlar uzoq vaqt davomida til tizimini tavsiflash bilan cheklangan bo'lsa hozirgi bosqichda ularning ta'lim amaliyotiga integratsiyasi ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Lingvistik nazariya va pedagogik texnologiyalar o'rtasidagi uzviy bog'liqlik til o'qitish samaradorligini oshirishda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Adabiyotlar tahlili. Til o'qitishda lingvistik nazariyalarni integratsiyalash masalasi so'nggi yillarda tadqiqotchilar e'tiborini oshirmoqda. J.P.Lantolf ikkinchi tilni o'qitishda ijtimoiy-madaniy nazariya va kognitiv lingvistikani birlashtirishning nazariy asoslarini ishlab chiqqan. U til o'rganishni yakka tartibdagi kognitiv faoliyat sifatida emas, balki ijtimoiy kontekstda shakllanadigan murakkab jarayon sifatida taqdim etadi. Lantolfga ko'ra, o'quvchilar til normalarini passiv qabul qilish o'rniga, ularni ijtimoiy interaksiya orqali faol konstruksiya qiladi [1]. Bu yondashuv zamonaviy ta'lim metodikasida o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash zarurligini ko'rsatadi. Toolan integratsion lingvistika tamoyillarini til ta'limiga tatbiq etish yo'llarini tadqiq etgan. U an'anaviy til o'qitish uslublarining leksika, grammatika va pragmatikani ajratib o'rgatish kabi kamchiliklarini tanqid qiladi va bu elementlarni yaxlit tizim sifatida o'qitish zarurligini ta'kidlaydi. Toolan fikricha, til birliklari doimo ma'lum kommunikativ vaziyat va maqsad uchun ishlatiladi, shuning uchun ularni alohida o'rganish samarasiz [2].

Turizm sohasida til ta'limini o'rgangan Anggayana lingvistik nazariyalarni ingliz tili ta'limiga integratsiyalashning keng qamrovli tizimini ishlab chiqqan. U strukturalizm, transformatsion-generativ grammatika, funksional va kognitiv lingvistika tamoyillarini amaliy mashg'ulotlar bilan bog'laganida ta'lim samaradorligi oshishini ko'rsatgan. Masalan, mehmonxona xizmatidagi muloqot stsenariylarini o'rganish real vaziyatlarda til ko'nikmalarini mustahkamlaydi [3]. Chicherina interfaol metodlarni til va media ta'limida qo'llashni tahlil qilgan. U multimedia vositalari, loyiha ishlari, guruhli munozaralar va rol o'yinlari orqali o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish va til kompetensiyasini rivojlantirish mumkinligini isbotlagan[4]. A.Meredova zamonaviy texnologiyalarni integratsiyalashni ko'rib chiqqan. Interaktiv dasturlar yordamida talabalar real vaqt rejimida xatolarini tuzatish va grammatik konstruksiyalarni mustaqil o'rganish imkoniga

ega bo‘ladi [5], bu esa an’anaviy iyerarxik munosabatlarni o‘zgartiradi. Israilova esa interfaol metodlarning amaliy jihatlarini o‘rgangan, jumladan, brainstorming, case study, jigsaw va klaster metodlarini samarali deb topgan [6]. Interfaol metodlar o‘quvchilarni passiv tinglovchi o‘rniga faol bilim yaratuvchisiga aylantiradi, tanqidiy fikrlash va muammolarni yechish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Shuningdek, ingliz tilini o‘qitishda interfaol metodlar real muloqot vaziyatlarini yaratish orqali kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda samarali ekanligi ko‘rsatildi. Dialog, debat va prezentatsiya kabi metodlar o‘quvchilarning og‘zaki nutq ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Empirik ma’lumotlarga ko‘ra, interfaol metodlar qo‘llanilgan guruhlarda til bo‘yicha natijalar an’anaviy metodlar qo‘llanilgan guruhlarga nisbatan 35–40% yuqoriroq bo‘lgan, shuningdek motivatsiya darajasi oshgan va qo‘rquv kamaygan [7],[8].

Tahlil qilingan tadqiqotlar lingvistik nazariyalarni interfaol metodlar orqali til ta’limiga integratsiyalashning nazariy va amaliy asoslarini ko‘rsatadi. Biroq o‘zbek tilshunoslik kontekstida bu masala hali ham dolzarb vazifa sifatida qolmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi. Til o‘qitishda lingvistik nazariyalarni interfaol metodlar orqali integratsiyalash jarayonini o‘rganish uchun kompleks metodologik yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqotda lingvistik va pedagogik adabiyotlarni tizimli tahlil qilishga asoslangan tavsifiy metod orqali ijtimoiy-madaniy nazariya, integratsion lingvistika, kognitiv va funksional yondashuvlarning til ta’limidagi didaktik imkoniyatlari aniqlashtirildi hamda ularning interfaol metodlar bilan uyg‘unlashuv mexanizmlari ochib berildi. Qiyosiy tahlil yordamida an’anaviy va interfaol til o‘qitish usullari solishtirilib, til birliklarini izolyatsiyada o‘rgatish bilan ularni kommunikativ va kontekstual muhitda qo‘llash yondashuvlari taqqoslandi, interfaol ta’limning ustun jihatlari ilmiy asosda ko‘rsatildi. Pedagogik kuzatuv usuli orqali interfaol mashg‘ulotlarda o‘quvchilarning nutqiy faolligi, ijtimoiy interaksiya darajasi va til materialini o‘zlashtirish xususiyatlari tahlil qilindi. Kuzatuv natijalari lingvistik nazariyalarga asoslangan interfaol topshiriqlar o‘quvchilarni passiv bilim oluvchidan faol bilim yaratuvchisiga aylantirishini namoyon etdi. Metodologik asos sifatida kommunikativ kompetensiya nazariyasi, konstruktivistik ta’lim tamoyillari va ijtimoiy interaksiya orqali bilimlarni shakllantirish g‘oyalari qabul qilindi. Ushbu nazariy asoslar lingvistik bilimlarning interfaol metodlar orqali o‘zlashtirilishini tizimli tushuntirishga va zamonaviy til o‘qitish pedagogik modelini shakllantirishga xizmat qildi.

Tahlil natijalari. Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki lingvistik nazariyani interfaol metodlar orqali o‘qitish o‘quvchilarning o‘quv faolligini oshiradi va nazariy bilimlarni amaliy nutqiy ko‘nikmalarga aylantirishga xizmat qiladi. Interfaol mashg‘ulotlar jarayonida o‘quvchilar til materialini passiv qabul qiluvchi emas balki uni faol ravishda qayta ishlovchi subyekt sifatida ishtirok etadilar. Bu holat til o‘rganish jarayonining kommunikativ va ijtimoiy xarakterini kuchaytiradi.

Strukturaviy lingvistika asosida o‘rganiladigan grammatik modellar rolli o‘yinlar muammoli vaziyatlar va juftlikda ishlash orqali berilganda ularning nutqiy qo‘llanilishi yanada samarali bo‘lishi kuzatildi. Kognitiv lingvistika tamoyillariga asoslangan vizual xaritalar va munozarali topshiriqlar o‘quvchilarning analitik fikrlashini rivojlantiradi hamda til birliklarini ma’no tizimi sifatida anglashga yordam beradi. Kommunikativ yondashuvga asoslangan interfaol mashg‘ulotlar til birliklarining funksional imkoniyatlarini ochib beradi va o‘quvchilarning og‘zaki nutq faolligini oshiradi. Natijada o‘quvchilar til tizimini faqat nazariy model sifatida emas balki real muloqot vositasi sifatida qabul qila boshlaydilar..

Xulosa. Xulosa qilib aytganda til o‘qitishda lingvistik nazariyani interfaol metodlar orqali integratsiyalash ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi hamda nazariy bilimlarning amaliy nutqiy ko‘nikmalarga aylanishini ta’minlaydi. Ushbu yondashuv nazariya va amaliyot o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni kuchaytirib o‘quvchilarda barqaror lingvistik va kommunikativ kompetensiyani shakllantirish imkonini beradi. Lingvistik yondashuvlarga asoslangan interfaol metodlar til o‘qitishning zamonaviy pedagogik talablariga mos keladi va ta’lim sifatini oshirishda muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi. Kelgusida mazkur yo‘nalishda empirik izlanishlarni kengaytirish til ta’limi metodikasini yanada takomillashtirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

(1). Lantolf J.P. Integrating sociocultural theory and cognitive linguistics in the second language classroom Handbook of research in second language teaching and learning. Routledge, 2011, c. 303–318.

(2). Toolan M. Introduction. Language teaching and integrational linguistics. Language Teaching. Routledge, 2009, c. 9–31.

(3). Anggayana I.W.A. Integrating linguistic theories into English language education in tourism sectors: A comprehensive framework. Jurnal Manajemen Pelayanan Hotel. 2023, t. 7, №.2, c. 891–918.

(4). Чичерина Н.В. Интерактивные методы обучения в контексте интеграции языкового и медиаобразования. Вопросы современной науки и практики. Ун-т им. В.И.Вернадского. Тамбов, изд-во ТГТУ, 2008, t. 1, №.3, с. 76–82.

(5). Мередова А. Современные методы преподавания: интеграция технологий в обучение английскому языку. “Наука и мировоззрение”, 2025, т. 1, №.41, с. 37–41.

(6). Israilova D. The chet tili darslarida interfaol metodla. Conferences. 2025, t. 1, № 01.

(7). Muxriddin H., Khalova D. Ingliz tilini o‘qitishda interfaol metodlarning o ‘rni. Global Science Review. 2025, т. 9, №.1, с. 257–263.

(8). Nargiza A. Ingliz tilini o‘qitishda interfaol metodlardan foydalanish samaradorligi. Лучшие интеллектуальные исследования. 2025, t. 56, №.4, с. 255–260.

Xushboqov Ismoil Urolmaxamatovich (Denov Tadbirkorlik va pedagogika instituti; e-mail: i.xushbaqov@dtpi.uz)

BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARDA MEDIAKOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING O‘RNI

Annotatsiya. *Ushbu ilmiy maqolada zamonaviy raqamli transformatsiya sharoitida bo‘lajak o‘qituvchilarning mediakompetentligini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari va amaliy mexanizmlari kompleks tahsil etilgan. Tadqiqotning metodologik asosini aralash metodlar (mixed methods) tashkil etib, u nafaqat xalqaro adabiyotlar tahlili, balki empirik ma’lumotlarning kvalitativ va kvantitativ tahsilini o‘z ichiga oladi. Maqolada mediakompetentlikning evolyutsiyasi, uning zamonaviy talqinlari, shuningdek, oliy pedagogik ta’limda mediakompetentlikni rivojlantirishning integrativ modeli (TPACK-M) taklif etilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, axborot texnologiyalari faqatgina texnik vosita emas, balki mediakompetentlikni kognitiv, affektiv va amaliy jihatdan rivojlantirishning transformatsion omilidir. Olingan ma’lumotlar asosida oliy ta’lim muassasalarida mediakompetentlikni rivojlantirishning amaliy tavsiyalari ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *mediakompetentlik, axborot texnologiyalari, pedagogik ta’lim, integrativ model, raqamli transformatsiya, tanqidiy mediaqabul.*

Хушбоков Исмаил Уролмахаматович (преподаватель Института предпринимательства и педагогики, Денау; e-mail: i.xushbaqov@dtpi.uz)

РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ МЕДИАКОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Аннотация. *В данной научной статье комплексно исследуются теоретико-методологические основы и практические механизмы развития медиакомпетентности будущих учителей в условиях современной цифровой трансформации. Методологическую основу исследования составляют смешанные методы (mixed methods), включающие не только анализ международной литературы, но и качественно-количественное изучение эмпирических данных. В статье предложена эволюция медиакомпетентности, её современные интерпретации, а также интегративная модель развития медиакомпетентности в высшем педагогическом образовании (TPACK-M). Результаты исследования показывают, что информационные технологии являются не только техническим инструментом, но и трансформационным фактором развития медиакомпетентности в когнитивном, аффективном и практическом аспектах. На основе полученных данных разработаны практические рекомендации по развитию медиакомпетентности в высших учебных заведениях.*

Ключевые слова: *медиакомпетентность, информационные технологии, педагогическое образование, интегративная модель, цифровая трансформация, критическое восприятие медиа.*

Khushbokov Ismail Urolmakhamatovich (Teacher at the Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy; e-mail: i.xushbaqov@dtpi.uz)

THE ROLE OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN DEVELOPING MEDIA COMPETENCE IN FUTURE TEACHERS

Annotation. *This scientific article comprehensively examines the theoretical and methodological foundations and practical mechanisms for developing media competence among future teachers in the context of modern digital transformation. The methodological basis of the research consists of mixed methods, including not only analysis of international literature but also qualitative and quantitative study of empirical data. The article presents the evolution of media competence, its contemporary interpretations, and an integrative model for developing media competence in higher pedagogical education (TPACK-M). Research results indicate that information technologies are not merely technical tools but transformational factors in developing media competence in cognitive, affective, and practical aspects. Based on the*